

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תשיט
ערש"ק פרשת בשלח

תפילה - "אומנות" היא?

מדוע חסה התורה על ממון של ישראל?

גדר ה"כתבוני" במגילת אסתר

אז ישיר - שירה וזמרה חסידית

אור
החסידות

מארו שנת מהודר!

של 58 חוברות

'לקראת שבת' ו'אוצרות המועדים'
על פרשת השבוע ומועדי ישראל

להזמנת המארז:

718-770-3030

oh@chasidus.net

הכמות מוגבלת

משלוח חינם

ויש להאריך עוד בכל זה.

המורם מהנ"ל:

קונצרטין כהנ"ל (במסגרת ארגונים דתיים – פעמים אחדות בשנה בכל א' מהם) רצויים וכו'.

תכנית תמידית (אולפנא וכיוצא בזה) דורשת אירגון זהיר ואמצעי זהירות מיוחדים, מתאים לכהנ"ל.

תקליטים בתוכן מתאים וגם ניגון מתאים רצויים וכו'.

ובכלל – למה להתחיל תיכף בכל הנ"ל ואמרו חז"ל תפסת מרובה לא תפסת.

(אגרות קודש חכ"ט ע' רנט-רס)

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת בשלח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשיט), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והן על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי וכן. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

...כיון שככתוב במסמכים מתענין הילד בנגינה ושר לעתים קרובות וכו' - הרי יש לחפש ולהשתדל על ידי זה "להגיע" אליו, לקשרו יותר עם הוריו שיחיו וכו' (באמצעות - שהם ישירו בנוכחותו ויאמרו שימשיכו [לשיר] כשיעשה ענין פלוני, או [ישמיעו לו] תקליטים שהם לפי רוחו יותר וכו' - ובודאי פסיכולוג מחנך יורה כמה אפשריות בזה)... (לקוטי שיחות חל"ו ע' 523)

מענה אודות תכנית מוסיקה ברוח היהדות

[מענה לבעל להקה במקצועו, שהתקרב ליהדות, ושאל אודות תכנית מוסיקה חדשה ברוח היהדות:]

(1) לאחר שביטלו - שיבטל החששות של חלק מסוים דהציבור, שבעצם לא נשתנתה הלהקה שהיתה במשך כל הזמן ועד עתה ובפירסומו על-דבר זה - כעדות האלבום וכו'.
(2) על-פי מה שנאמר: בכל דרכיך דעהו - מובן שבכלל תכניתו נכונה ונחוצה וכו'.

מובן, שכמו בכל תכנית, ההצלחה קרובה יותר וגדולה, כשנעשית על-ידי מומחה ומנוסה בשטח המדובר, על כל פנים כשתעשה בניצוחו ובהנהלתו כו', וכשיעשה זה בהתמסרות הדרושה ומתאימה.

- מיוחד בשטח המוסיקה: המציאות בהווה שחלקה: (1) השייך לכיבוש הלבבות. (2) שיכול לפרנס את המתעסק בה, על כל פנים על-דרך המיצוע (שאו יוכל להתמסר לתכניות אלו כפי הדרוש להצלחתם). (3) שכבר כבש את "השוק" ונתפרסם וכו'.

הוא לא רק חילוני, כי אם גם מייסד גישתו אל המאזינים על .. היצר שלהם, הריסת "הגבולות" ו"הסדר" הקיים (כולל, ולצערינו הכי גדול בשטח הצניעות בעיקר) וכו'.
מצד אחד - זה מגדיל עוד יותר נחיצות תכניתו (כיון שזהו פקוח נפש ממש וכו').

בקצה השני - (1) מגדיל עוד יותר הקושי וכו' שבביצוע. כיון שצריך להילחם במצב הקיים, לשלול החשד מצד המחנכים ומנהיגים דתיים, מוסד על האוירה השולטת בעולם המוסיקא של הנוער ואפילו דהמבוגרים,

ועוד וגם זה עיקר - (2) איך להבטיח שאלה שהתכנית "תכניסם" לעולם המוסיקה, לא יכנסו גם לחלקו הכי גדול (על כל פנים בכמות) הקיים כבר והמגוון ביותר ושאינו מגביל כלל, ואדרכה סיסמתו: הכל מותר לך, הכל רצוי שתנסה בעצמך דוקא מה זה ומה טיבו, ובבוא הזמן תחליט בעצמך היחס שלך לכל דבר מבלי כל דעות "קדומות" כלל.

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

Or Hachasidus
Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

מכון אור החסידות
סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

במענה למכתבם . . ושאלתם האם יש מקום להזזת הברת המלים³ בכדי שיתאימו לכללים דמלרע ומלעיל.

בכלל אין מובן החשש שלהם, שהרי בנגינה אין מקפידים כלל וכלל על כללים האמורים, ואפילו על כללים עוד יותר עיקרים עד שלפעמים מוסיפים חברות וכו'.

באם מאיזה טעם שיהי' הרי דוקא בנדון זה כלל הוא באופן דיקוב הדין את ההר, יכולים לשנות, אבל כנ"ל מיטב השיר אי התלותו בכלל דקדוק וכו'.

(ב) האם לעבד הנגונים למקהלה בשני קולות, שאז בקל יותר יתקבל על-ידי המורים. גם בזה תמי' לכאורה דאיפכא מסתברא, שהרי נגון המעובד לשני קולות אי אפשר שיושר על-ידי אחד (באם שלא הספיק הזמן להכין מנגן שני או שאין מנגן לזה וכו'), בכל אופן כיון שכנראה רוצים הם למלאות רצון ותאוה [של] כל אחד, גם בזה אין כל עיקרון, כיון שעצם הנגון לא ישונה במאומה יכולים לעבדו באופן המתאים.

ג) לשאלתם האם לציין שם המעבד וכו' – מובן שזהו תלוי במנהג המקום וכן תגובת הצבור, אף שתקוּתִי חזקה שנקודה השני' אין בזה חשש, כיון שהמעבד שכותבים איש ישר הוא, ובודאי התחיל להתנהג בדרך הישרה היא דרך תורתנו תורת חיים ובקיום מצותי' עליה נאמר⁴ וחי בהם, ובודאי אשר ציון שמו בחוברת יוסיף בו כח ועזו להתגבר במלחמת היצר והרי הקב"ה עוזרו⁵.

בברכה לבשורות טובות בכל האמור ...

(אגרות קודש ח"כ ע' קלח-ט)

[מענה אודות ילד שנכנס יותר ויותר לתוך עולם הדמיון וכו':]

(3) בחוברת שירון חסידי, שהוכן ע"י הנמען והיה בטיפול במשרד החינוך. המו"ל.

(4) ויקרא יח, ה. וראה רמב"ן שם.

(5) ראה קידושין ל, ב.

ה. מקרא אני דורש.....

תפילה - "אומנות" היא?

מדוע התפללו ישראל אל ה' אם כבר הבטיחם שצילם? / "אומנות" האבות היתה רעיית צאן או תפילה? / מדוע מוכיח רש"י שהאבות התפללו מכתובים שבהם נרמז ענין זה ולא מכתובים שבהם הרבר מפורש? / ביאור תפילת בני ישראל לפני קרי"ס – שהיתה בגדר "אומנות", וכמו תפילת האבות

(ע"פ לקוטי שיחות חי"א עמ' 52 ואילך)

פנינים עיונים וביאורים קצרים ח

מדוע הקדים הכתוב רחוקים לקרובים? / בית המקדש השלישי – ייבנה ע"י מי?

יֵינָה שֶׁל תּוֹרָה ט

"מקרבן לתורה" מתוך חיות ושמחה

סוד מה ש"התורה חסה על ממונן של ישראל" / לבוזו ניצוצות קדושה / "בעל כרחך" - ויחד עם זאת - "אתה חי"

(ע"פ לקושי שיחות חב"א עמ' 77 ואילך)

פנינים פסוק ואתה תבין דרוש ואגדה יג

בניצוד יכול יהודי לפעול קריעת ים סוף בימינו? / איך מתגברים על הניסיונות "הקרובים"?

ידידותי סוגיות.....

בתבוני לדורות

מביא תמייה האחרונים על המבואר בגמ' דמ"כתוב זאת" (שכפרשטנו) למדו חכמים לכתוב המגילה לדורות, ומדקדק עוד כל' הש"ס שם / מקדים ביאור החילוק בין ד' ספרים למשנה תורה המבואר להלן בסוגיין ע"פ דברי רחוק' והמהר"ל אם התערבה בוה דעתו של משה להיות כפולות לדבר או לאו / עפ"י מבאר ההוה אמיאנו והמסקנת לענין "כתבונא לדורות" א' הזכרת עמלק באלה הספרים ובמשנה תורה אחת הן א' לאו / גדר מיוחד במגילת אסתר של כשאר נביאים ורחובנים - שיש לה ליד ספר כ"ע

(מתוך ספר 'פניני מנחם' ח"ב סי' יז, עמ' נג ואילך)

תורת חיים..... יז

שירה וזמרה חסידיית / אָז יִשִּׁיר (בשלח פו, א)

חשיבות השירה והנגינה בתורת חב"ד, זהירות ביחס לעיבוד ניגוני קודש - יש לשמור על פנימיות הניגון; מקהלת חסידים

דרכי החסידות..... יט

יוקר וחביבות מגידי השיעורים ברבים

הוספה /// דרכי החיים.....כ

שירה וזמרה חסידיית / אז ישיר (בשלה פו, א)

חשיבות השירה והנגינה בתורת חב"ד, זהירות ביחס לעיבוד ניגוני קודש – יש לשמור על פנימיות הניגון; מקהלת חסידים

כביכול את הענינים למזיק, ובודאי לכבודו אין צורך לראיות ולדוגמא בזה, כיון שעל-פי מכתבו נמצא הוא במגע קרוב עם הדור הצעיר.

כלל אופן מובן שאין בדברי כלל וכלל שלילת ההצעה, כי אם שאלה ובקשה להצעה פרטית ותכנית שעל ידה יושלל חשש האמור.

במה שכותב אודות טכסט מתאים לשירים, זהו עוד מקשה את הענין, שהרי הטכסט צריך להיות מתאים לתוכן השיר, מהלך נפש השרים אותו, שלא תמיד יש לכוונו להטכסט, ובאיזהו מקומן מבוארת גם כן כוונה זו, אף כי בהסברה מנקודה שונה, שהדבור מגביל את השירה, זאת אומרת שהשיר גמיש יותר וכולל לפעמים הכי תכופות כמה פירושים שאין טכסט אחד יכול לכלולם.

(אגרות קודש ח"ח ע' קנו)

[בהמשך למכתב דלעיל:]

במה שכותב אודות עבוד נגינה חב"ד באופן שתשאר בשלימות הפנימי והתיכונה. בקשתי את אנ"ש אשר יבואו בקישור עם כבודו בהנוגע להאמור והפרטים בזה, ויהי רצון אשר בסגנון חכמינו ז"ל, מני' ומנייהו יתקלס שם עילאה, וידוע גודל החשיבות אשר חסידות חב"ד מעריכה את עניני הנגונים, וכמובא גם כן מכמה מקומות בהמבוא לספר הנגונים אשר ישנו אצל כבודו.

(אגרות קודש ח"ח ע' שלח)

מקהלת חסידי חב"ד

במה שכותב אודות ארגון מקהלה מבני חב"ד בנגוני חב"ד, נכון הדבר במאד מאד, וידוע מה שכבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר סיפר בזה בהנוגע למקהלה שהיתה בתומכי תמימים דליובאוויטש, הועתק גם כן במפתח לספר הנגונים חלק א', ומהרצוי ביותר שיתעסקו בזה עתה, בכדי שתהי' מאורגנת ככל הדרוש לחדש תשרי הבא עלינו לטובה ואולי גם לח"י אלול, באם תהי' התועדות, ליום בהיר זה בו נתגלו שני המאורות.

ומובן שמרשותו ומזכותו למסור דברי אלו לאנ"ש היכולים ומסוגלים לסייע בהאמור, אם על-דרך מאמר רז"ל² כבד את ה' – מגרונך או על כל פנים בטרחתם.

(אגרות קודש ח"ח ע' תקג)

(1) ראה סוטה מ, א.

(2) רש"י משלי ג, ט. ראה פסיקתא רבתי פסיקה עשר תעשר.

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

תפילה – "אומנות" היא?

מדוע התפללו ישראל אל ה' אם כבר הבטיחם שיצילם? / "אומנות" האבות היתה רעיית צאן או תפילה? / מדוע מוכיח רש"י שהאבות התפללו מכתובים שבהם נרמז ענין זה ולא מכתובים שבהם הדבר מפורש? / ביאור בתפילת בני ישראל לפני קרי"ס – שהיתה בגדר "אומנות", וכמו תפילת האבות

בפרשתנו מספר הכתוב על זה שמצרים רדפו אחרי בני ישראל, ואז "וישאו בני ישראל את עיניהם, והנה מצרים נסע אחריהם; וייראו מאד, ויצעקו בני ישראל אל ה' (יד, י).

ומפרש רש"י:

"ויצעקו – תפשו אומנות אבותם. באברהם הוא אומר: 'אל' המקום אשר עמד שם'. ביצחק: 'ל'שוח בשדה'. ביעקב: 'ויפגע במקום'".

ולפום ריהטא, כוונת רש"י היא פשוט להשמיענו ש"ויצעקו" כאן פירושו (לא שבאו בדברי טענה ותרעומת כו', אלא) שהתפללו – וכמו שהתפללו אבותיהם: אברהם, יצחק ויעקב (וראה במפרשי רש"י על אתר).

אבל אם זו כוונת רש"י, הרי העיקר חסר מן הספר, והיה לו לכתוב בפירוש: "ויצעקו – ויתפללו"; משמע איפוא, שזה שהתפללו הוא דבר הפשוט (ולא זה מה שבא רש"י לחדש) – ומה שרש"י בא להשמיענו הוא על אופן תפילתם הדומה לתפילת האבות, וצ"ב מה כוונתו בזה.

גם צריך ביאור הלשון "אומנות אבותם" – וכי כיצד נופל על תפילת האבות לשון "אומנות"? ובפרט, שלפי "פשוטו של מקרא" הרי "אומנות" האבות – כלומר: התעסקותם הקבועה – היתה ברעיית צאן, כמפורש בתורה.

ב. ויובן בהקדים תמיהה פשוטה – בכתובים שמביא רש"י על תפילת האבות:

לכאורה, כשרש"י רוצה להוכיח שהאבות נהגו להתפלל לה', הרי ישנן כמה תפילות ידועות של האבות, המפורשות בכתוב:

באברהם – בפ' וירא (יח, כג ואילך) מספר הכתוב באריכות כיצד אברהם הרבה בבקשות ותפילות בעד סדום ועמורה; ביצחק – בפ' תולדות מסופר (כה, כא) "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא", שהפירוש בזה הוא (כדברי רש"י) "הרבה והפציר בתפלה". זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומדת בזוית זו ומתפללת; וביעקב – בפ' וישלח (לב, י) מפורשת תפילתו להינצל מיד עשו: "אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק". הצילני נא מיד אחי מיד עשו וגו'".

אולם רש"י לא הביא תפילות אלו כלל, ובמקומן הביא כתובים שבהם מופיע ענין התפילה ברמז בלבד:

באברהם – במקום להביא את הכתוב המספר על התפילה עצמה שהתפלל על סדום ועמורה, מביא רש"י את מה שנאמר בסיום הענין (לאחר שסדום ועמורה כבר נהפכו): "וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'" (וירא יט, כז);

ביצחק – במקום להביא את תפילתו המפורשת שהתפלל לזכות בבנים, מביא רש"י את מה שנאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה" (חיי שרה כד, סג), שאין מפורש בו ענין התפילה ורק נרמז בלשון "לשוח" ("כמו ישפוך שיחור" – רש"י שם);

וכן ביעקב – במקום להביא את תפילתו הגלויה "הצילני נא מיד אחי", מביא רש"י את מה שנאמר "ויפגע במקום" (ויצא כח, יא), שלפי פשוטו יש לו משמעות אחרת לגמרי, ורק שדרשו מהלשון "ויפגע" שיעקב התפלל (כמו ואל תפגע בך" – רש"י שם).

[ולהעיר (וכן העיר בנחלת יעקב ועוד), שמקור דברי רש"י הוא במכילתא ובמדרש תנחומא על אתר, אבל לענין אברהם שינה רש"י מדבריהם, כי שם הובאו כתובים מפ' לך לך (יב, ח; יג, ד) שבהם מפורש שאברהם "קרא בשם ה'", ואילו רש"י נקט הכתוב "אל המקום אשר עמד שם" שענין התפילה אינו מפורש בו].

ג. וביאור הענין:

הקושי שעמד בפני רש"י הוא – תפילה זו מה היא עושה? ! הלוא הקב"ה הבטיח לישראל כמה פעמים שיציאת מצרים היא על מנת שיבואו לארץ ישראל (שמות ג, יז. וארא ו, ח. בא יב, כה. פרש"י יב, כז), וכבר ראו במו עיניהם את המכות שהביא הקב"ה על המצריים ואת יציאת מצרים ביד רמה, ואם כן איך עלה על דעתם חשש שיאבדו עתה ליד הים עד ש"צעקו"? !

וממה נפשך: אם האמינו בהבטחת הקב"ה – אין צורך להתפלל, ואם היה חסר להם באמונה – למה להם להתפלל?

וליישב זה מפרש – "תפשו אומנות אבותם", שבזה מחדש לנו שענין התפילה אצל

שירה ונגינה

חשיבות השירה והנגינה בתורת חב"ד, זהירות ביחס לעיבוד ניוני קודש – יש לשמור על פנימיות הניגון; מקהלת חסידים, אין צורך להקפיד על כללי דקדוק במהלך השירה והנגינה; עצה לילד שנכנס לעולם הדמיון ומענה לבעל להקה מוסיקלית שהתקרב ליהדות

אָז יִשִּׁיר (בשלח טו, א)

חשיבות השירה והזמרה בתורת חסידות חב"ד

נעם לי לקבל מכתבו, ולראות בו ההתענינות בשירת עם ישראל בכלל ובשירי חסידים וחבדי"ם בפרט, ומתאר המצב אשר בשנים האחרונות מתמעט חלק שירים אלו בתכנין]ן ת הצבוריות של המקהלות השונות.

ומובן שצודק בתגובתו על זה שמצער הדבר. ובשני הכיוונים, שחסר בענין טוב, ואשר [את] מקומו לוקח ענין טפל, ולפעמים גם מזיק. והרי דוקא בתורת חסידות חב"ד ביחוד הדגישו חשיבות השירה והזמרה, וכמבואר בכמה מקומות, וחלק חשוב מלוקט במבוא לספר הנגונים הוצאת קה"ת, אשר בטח ישנו אצל כבודו.

זהירות מעיבוד המשבש ומזיק לניגונים, לשמור על פנימיות הניגון

על-פי האמור מובן גם כן, שבאופן פרינציפיוני, נראית במאד ההצעה לעבד מספר שירים חבדי"ם באופן שיוכלו להשתמש בהם במקהלות וכו' אבל על-פי הנעשה בשטחים אלו בתקופתנו המבולבלת, יש מקום לחשש גדול, אשר העבוד ישנה הצורה והתוכן, ואפשר עד כדי כך שיצא שכרו בהפסדו, והרי לצערנו באיזהו שטחים בעבוד כמה ענינים של תורתנו הקדושה וכמה ענינים של חלקה בשטח החסידות, הפך העבוד

האבות היה בגדר "אומנות", היינו, שזו היתה דרכם להתפלל בכ"ז עת להקב"ה, גם כשאננם בעת צרה או מצב מיוחד הדורש תפילה נלהער ממאמר חז"ל (ברכות כא, א): "הלואי שיתפלל אדם כל היום כלו"ן].

וכן נהגו בניהם אחריהם כשראו את המצריים ורופים אחריהם - שאף שמצד ה"חשבון" לא היה צורך בתפילה זו, שהרי מובטחים ועומדים הם, מכל מקום "תפשו אומנות אבותם" והתחזקו בתפילה.

ומעתה מדויק להפליא זה שרש"י לא הביא את אותן תפילות ידועות של האבות - תפילת אברהם על סדום ועמורה, תפילת יצחק לזכות לבנים, ותפילת יעקב להצלתו מיד עשו - כי תפילות אלו היו לבקשה מיוחדת בעת הצורך;

אולם מה שנוגע לענינו הוא דווקא אותן תפילות שרמז עליהן הכתוב ("אשר עמד", "לשוח", "ויפגע") - ששם מדובר במצבים שבהם לא היו סיבות מיוחדות שבשבילן באו להתפלל, והן המוכיחות אשר ענין התפילה אצל האבות היה בדוגמא של "אומנות", התעסקות באופן תמידי, גם מבלי סיבה מיוחדת שתעורר אותם להתפלל.

[ולפ"ז מובן בפשטות זה שבפ' שמות, שגם שם מסופר על זעקת בני"י בתפילה - "ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה" (ב, כג), לא פירש רש"י ש"תפשו אומנות אבותם", כי שם הרי היתה זו תפילה של בקשה מיוחדת: התפללו לה' שיושיעם ממצוקתם, ואין זה שייך לזה שהאבות התפללו בתור "אומנות" קבועה].

ד. והנה, לפי דרכנו עולה שהיתה תפילת בני"י אז במדרגה נעלית - וע"ד תפילת האבות; אמנם לכאורה קשה, שהרי מיד לאחר מכן נאמר שהתלוננו בני ישראל ודיברו שלא באופן הראוי (יד, יא-יב): "ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים... כי טוב לנו עבוד את מצרים ממותנו במדבר"!

ויש ליישב בכמה אופנים:

(א) מי שאמר זה - לא אמר זה. וכמ"ש בבאר בשדה: "הכשרים שבהם, המכונים בשם 'בני ישראל', הן הם שצעקו אל ה' ותפסו אומנות אבותם, אבל הערב רב והפחותים שבהם הן הם שאמרו אל משה 'המבלי אין קברים'".

(ב) יתכן שהיו אלו אותם האנשים, ולאחרי שצעקו ולא נענו - אזי התחילו להתאונן.

(ג) אפשר לומר עוד, שבאמת דיבורי התלונה לא באו מחמת העדר האמונה בה', אלא שדיברו כן מחמת מצבם הדחוק, וכטבע בני אדם הנמצאים בעת מצוקה שיוצאים מפיהם דברים קשים בלי דעת, שלכן אמרו רז"ל "אין אדם נתפס בשעת צער" (בבא-בטרא טז, ב).

וכן משמע לכאורה מדברי רש"י בהמשך הענין (יד, טו), שאמר הקב"ה למשה: "דבר אל בני ישראל ויסעו", "כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו לקרוע להם הים"; והמובן מזה שהאמונה בהבטחת הקב"ה נותרה בתוקף אצלם.

הוספה

מכתבי עצות והדרכות
בעבודת השי"ת ובחיי היום יום
מתוך סט הספרים דרכי החיים

פרשת בשלח

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

מדוע הקדים הכתוב רחוקים לקרובים?

תפול עליהם אימתה ופחד

אימתה על הרחוקים ופחד על הקרובים
(טו, יז. רש"י)

לכאורה קשה, מכיון ש"אימתה" קאי "על הרחוקים" ו"פחד" – "על הקרובים", מדוע הקדים את הרחוקים לקרובים, והוה לי' למימר איפכא, "תפול עליהם פחד ואימתה", וע"ד לשון הכתוב (ס"פ עקב) "פחדכם ומוראכם יתן ה' גו'?"

ויש לבאר זה בפשטות:

דהנה, בפסוקים לפני זה כאשר מתאר הכתוב את פחד האומות, ה"ז בלשון עבר, "שמעו עמים... חיל אחז... נבהלו... נמוגו" וכו', משא"כ כאן כתוב "תפול עליהם" בלשון עתיד.

והטעם לזה, כי בפסוקים לפני"ז מדובר על פחד האומות אחרי קרי"ס, ולכן נאמר זה בל' עבר כי מדובר על דברים שקרו כבר. משא"כ הכתוב כאן הוא נבואה או תפילה על פחד האומות בעתיד, בעת שיכנסו ישראל לארץ ישראל, שאז כאשר "יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית" – "תפול עליהם אימתה ופחד".

ועפ"ז מובן מדוע מקדים "רחוקים" ל"קרובים", כי בזמן שיכנסו לארץ, מה שיהי' נוגע בעיקר אינו שהאומות "הקרובים" לים סוף יהיו בפחד מפני ישראל, כ"א ש"הרחוקים" מים סוף, שהם הקרובים בנוגע לארץ, יפחדו מישראל. וק"ל.

(עי' לקוטי שיחות חל"ז עמ' 65 ואילך)

בית המקדש השלישי – ייבנה ע"י מי?

מקדש אדני- כוננו ידיך

מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים שנאמר מקדש אדני- כוננו ידיך
(טו, יז. רש"י סוכה מא, סני"א)

מצינו ברו"ל שהמקדש דלעתיד ייבנה על ידי בני"י (ראה ירושלמי מגילה פ"א הי"א. ויק"ר פ"ט, ו. ועוד), וכן פסק הרמב"ם דמשיח בונה המקדש (הל' מלכים רפ"א וסופו), ולכאורה טעמו פשוט, שהרי בנין ביהמ"ק היא מצות עשה, כמ"ש "ועשו לי מקדש", ומצוה היא דבר המוטל על בני".

אך לאידך, כתב רש"י ש"מקדש העתיד כו' יבא משמים", וכן איתא בזוהר הקדוש, שבית המקדש השלישי ייבנה ע"י הקב"ה, "בניינא דקוב"ה" (ראה זוהר ח"א כח, א. ח"ב נט, סע"א. קח, סע"א. ח"ג רכא, א).

ויש לתווך ב' הדיעות ע"פ מה שאמרו חז"ל עה"פ "טבעו בארץ שערי" (איכה ב, ט) ש"שערי ביהמ"ק במקומן נגנזו" (במדבר רבה פט"ו, יג, ועוד).

ועפ"ז יש לומר, שבית המקדש עצמו ירד מן השמים, אבל הדלתות ו"שערי" ש"טבעו בארץ", יעלו ויתגלו במקומם, ואז יעמידו בני ישראל את הדלתות במקומן.

ולכן ייחשב כאילו בנוהו ישראל, כי המעמיד דלתות נחשב כאילו בנאו כולו (ראה בבא בתרא נג, ב). וק"ל.

(עי' לקוטי שיחות ח"א עמ' 98, ועוד)

לקראת שבת

כא

תנו דעתכם ולבכם אל עבודתכם בחיזוק שיעורי הלימודים ברבים. דעו כי כל ניר ונטיעה, בידכם לעשותו לאילנא רברבא עושה פרי טוב. התחזקו והתאמצו לחפש בחפש מחופש אחר כל אברך וצעיר לימים, להביאו בית ה' אל אחד השיעורים, ויעזרכם האלקים ויקוים האמור מאיר עיני שניהם ה', ברוב טוב גשמי ורוחני. הדו"ש ומברכו.

(אגרות קודש ח"ג ע' קמ-קיא)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

"מקרבן לתורה" מתוך חיות ושמחה

סוד מה ש"התורה חסה על ממונן של ישראל" / לבזוז ניצוצות קדושה / "בעל כרחך" - ויחד עם זאת - "אתה חי"

כאשר עלו בני ישראל מים סוף, נאמר בכתוב "ויסע משה את ישראל מים סוף", ופירשו חז"ל ש"משה הוצרך ל"הסיען בעל כרחם". וכל זאת מחמת שהיו ישראל עסוקים לאסוף ולבזוז "תכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות" שבהם "עטרו מצרים סוסייהם", ולא המשיכו בני ישראל במסעם עד ש"הסיען בעל כרחם" (פרשתנו טו, כב ובפרש"י).

ויש לתמוה על הנהגת בני ישראל תמיהה גדולה:

ביזת הים החלה מיד עם עלייתם של בני ישראל מים סוף, מקום אשר בו נגלה אליהם השי"ת בכבודו ובעצמו, עד שאמרו "זה א-לי", ש"בכבודו נגלה עליהם, והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים" (פרשתנו טו, ב ובפרש"י). וכיצד נתהפך ליבם מיד לאחר גילוי נעלה שכזה, לחשוק בממון ולבזוז, עד אשר הוצרך משה להכריחם להמשיך לקבלת התורה?

ותגדל התמיהה, על פי מה שכתב הר"ן (סוף פסחים בשם אגדה) שמיד בצאת בני ישראל ממצרים, החלו סופרים ומונים את הימים לקבלת התורה, מרוב תשוקתם ולהיטותם לזכות כבר לקבלת התורה הק'. ובוודאי אשר גם באותו יום של קריעת ים סוף היו מונים וסופרים את הזמן לקבלת התורה. ואם כן הי' להם לכאורה לעזוב כל כסף וזהב שבעולם ולרוץ ולהמשיך אל קבלת התורה. וכיצד יתיישבו שני הדברים יחד: תשוקתם לקבלת התורה, והתעכבותם לקבץ כסף וזהב?

ויש לבאר את תוכנו הפנימי של ענין ביזת הים, ואזי יעלה אשר היתה בכך עבודה רוחנית גדולה, ומכל מקום היו צריכים להמשיך ולילך אל קבלת התורה, ובאופן של "בעל כרחם" דווקא, וכפי שיתבאר לקמן.

ואשר השומע לא רק שיבין את הנשמע, כי אם עוד שיוכל לספר זאת גם לחבירו ומכירו. הלימוד ברבים צריך להיות באופן כזה, אשר דבר הנלמד יהי מסודר בשפה ברורה ובקיצור, באופן אשר יהי נקל להשומע לקבל, ולהמשיכו להקשיב את אשר לומדים.

מגידי השיעור צריכים למסור הנפש ממש

אמת הדבר, כי לימוד באופן כזה דורש יגיעה בהכנה דרבה בינו לבין עצמו פעם שתיים ושלש, אבל אז רק אז, הנה בעזרתו ית', מביא הלימוד ברבים את תועלת הנרצה, ואז הנה הלומד ברבים עושה מלאכת ה' באמונה.

ועל דבר זה - על הלימוד ברבים באופן כזה אשר השומע ידע הענין עד שיוכל - ועוד יותר עד שירצה - לספר גם לחבירו, שזה בא רק כאשר השומע יש לו ענג בזה ("אז דער ענין איז אים געשמאק"), אשר העונג גורם שיספר גם לחבירו, צריכים למסור הנפש ממש.

ואשרי האיש הבוחר בחיים, למסור ולתת עצמו אל הלימוד ברבים בכלל, ובפרט בביאורי דברי חסידות, כי בזה הוא מחי' נפשות, כי כל דבור המתקבל אצל השומע באופן כזה שירצה לספרו גם לזולתו נק' נטיעה...

אתם יקירי וחביבי מגידי השיעורים ברבים - יברככם השי"ת בגשמיות וברוחניות - אין אתם מבינים במילואו גודל החסד עליון אשר עשה ה' אלקינו אתכם, להעמידכם בקרן אורה זו תורה ברבים, ואין לכם אותו הדעת האמיתית להבין גודל הזכות דזכות הרבים להיות ממזכי הרבים, ואתו עמו אין לכם אותה ההבנה להבין ולהשכיל באיך גיסא, גודל האחריות המוטלת עליכם, וח"ו וח"ו אותם העונשים ר"ל, הכרוכים בעקבי העדר העבודה בזה כנדרש.

גורל כל בני ישראל, ובנות ישראל, זרעם וזרע זרעם, בידכם הוא, בית הכנסת הוא פנס החיים, אשר לאורם של מגידי השיעורים ברבים, יסעו בני ישראל לכל מסעיהם במסע החיים, במחי' וכלכלה, שמירת המצות בהדרגת הבית, בחיי המשפחה ובחינוך הבנים והבנות.

המגיד שיעור ברבים, מלבד אשר הוא בעצמו - כלומר במדותיו והנהגותיו - צריך להיות לסמל מופתי לפני קהל שומעיו, ומלבד כי עליו להתחנן אל ה' כי יצליח לו בעבודתו עבודת הקדש, הנה עליו למסור ולתת עצמו לעבודתו לא רק ביגיעת בשר כי אם גם ביגיעת נפש, לקרב לב השומעים ולעוררם, להורות לפניהם דרכי החיים בחיי עולם עפ"י תורת החסידות, באהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל.

אחיי ורעיי, מגידי שיעורים ברבים, הנני כולי שלכם, מתברך להשתתף עמכם בכל מפעל טוב, ומקרב ולב עמוק הנני קורא אליכם:

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

יוקר וחביבות מגידי השיעורים ברבים

דעו כי כל ניר ונטיעה, בידכם לעשותו לאילנא רברבא עושה פרי טוב. התחזקו והתאמצו לחפש בחפש מחופש אחר כל אברך וצעיר לימים, להביאו בית ה' אל אחד השיעורים

חוב גמור וקדוש

במענה על מכתבו המבשר ואומר, כי דברי מכתבי עשו, תודה לא-ל, פרי טוב, ואשר תקנו בבית מדרשם לאמר תהלים בצבור אחר התפלה - כמו שהנהיגו דבר זה בהרבה בתי כנסיות - כן ירבו - של אנ"ש שיחי' וכן גם בהרבה בתי כנסיות נוסח אשכנז, ואשר חזקו שיעורי הלימודים, נהניתי מכל זה מאד מאד.

אבל דא עקא, כי בענין הלימוד ברבים, הנה מדת ההסתפקות מרובה על מדת השאיפה והתעמולה, כלומר, כי בקביעות איזה שיעור ללמוד משנה או אגדה, כבר יוצאים בזה ידי חובת הלימוד.

חוב גמור וקדוש הוא לקבוע בכל בתי כנסיות של אנ"ש שי' שיעור לימוד חסידות בכל יום, ולכל הפחות איזה פעמים בשבוע - לפי תנאי כל אתר ואתר - ובפרט בש"ק, אשר מיני' מתברכין כולהו יומין.

ובזה הנני פונה אליו, כי ישתדל להוסיף אומץ בעבודתו לעורר על שמירת זמני הלימודים, ולשום לבו ודעתו לבאר ולהסביר דבורי חסידות, אשר לא זו בלבד שהשומעים בינו אלא עוד זאת, אשר השמיעה פעם אחת תמשיך את לב השומע לשמוע עוד פעם,

סוד מה ש"התורה חסה על ממונן של ישראל"

יסוד גדול נתבאר בסה"ק (ראה כתר שם טוב סי' רי"ח. ובלקוטי שיחות ח"ג עמ' 823 ואילך) בסוד מה ש"התורה חסה על ממונן של ישראל" (ר"ה כז, א), ואיסור "בל תשחית", שטעם מה שאסרה תורה להשחית ממונם של ישראל הוא משום שבממון איש ישראל ושאר חפציו יש "ניצוצות" קדושה החבויים בהם, ובעל הרכוש צריך להעלותם לקדושה על ידי שמנצלים לעניני עבודת הבורא ית"ש. ועל כן ציוותה תורה שלא להשחית ממון איש ישראל ולאבדו, כי אז ישארו "ניצוצות" אלו בגלותם ולא יוכלו להתעלות למקורם ושרשם בקדושה.

והנה, סיבת ותכלית בריאת העולמות כולם, הוא מה ש"נתאוהה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" (ראה תניא פל"ו. תנחומא נשא טז), והיינו שישכון אורו ית' בדברים הגשמיים הנחותים. וכל זה על ידי עבודת בני ישראל שמקדשים את עניני העולם כאשר מקיימים בהם מצוות או משתמשים בהם לשם שמים ולעבודתו ית'. וכאשר מתקדשים הדברים הגשמיים, אזי נעשים "דירה" ראוי' שישכון בהם הבורא ית"ש.

ונמצא, שעבודת ההתעסקות בדברים הגשמיים והעלאתם לקדושה, היא ענין עיקרי ביותר בעבודת בני ישראל בעולם הזה הגשמי, שבכך נשלמת כוונת הבריאה, עד שזוכים לעשות את העולם כולו לדירה לו ית' - בביאת גואל צדק.

וזהו סוד ענין ירידת בני ישראל לגלות מצרים, שהיו שם בני ישראל שנים רבות, וקידשו וזיככו את הענינים הגשמיים אשר שם, והעלו את הניצוצות שבהם למקורם בקדושה. ועל כן נצטוו בני ישראל בצאתם ממצרים ליטול עמהם "כלי כסף וכלי זהב ושמלות" (שמות יב, לה), כי אלו הם הענינים הגשמיים שעליהם להעלותם ממקום הטומאה אל הקדושה ועבודת השי"ת.

לבזוז ניצוצות קדושה

וממוצא דבר אתה למד את ענינה הפנימי של "ביזת הים", שלא חיפשו בני ישראל כסף וזהב ליקח עמהם אל המדבר השמם, ובוודאי שלא היו ממירים את ההליכה לקבלת התורה בקיבוץ ממון ורכוש גשמי. אלא היו עומדים ומלקטים את ה"תכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות" בכדי להשלים את ענין העלאת ניצוצות הקדושה ממצרים.

ולא זו בלבד שגילוי השכינה שהי' בקריעת ים סוף לא מנע מהם לקבץ את כספם וזהבם של המצריים, אלא אדרבא: כאשר נתגלה עליהם מלך מלכי המלכים, נתחזקו ביתר שאת ועזו ובחיות גדולה ומחודשת להתמסר יותר ויותר לעבודת העלאת ניצוצות הקדושה ממצרים. ולכן ליקטו את הכסף והזהב בכל כוחם ובשמחה של מצווה. ואם לא הי' משה מצווה את בני ישראל לעצור מביזת הים ולהמשיך אל קבלת התורה, הרי לא היו בני ישראל חדלים ממלאכה זו עד גמירא.

כביכול את הענינים למזיק, ובודאי לכבודו אין צורך לראיות ולדוגמא בזה, כיון שעל-פי מכתבו נמצא הוא במגע קרוב עם הדור הצעיר.

בכל אופן מובן שאין בדברי כלל וכלל שלילת ההצעה, כי אם שאלה ובקשה להצעה פרטית ותכנית שעל ידה יושלל חשש האמור.

במה שכותב אודות טכסט מתאים לשירים, זהו עוד מקשה את הענין, שהרי הטכסט צריך להיות מתאים לתוכן השיר, מהלך נפש השירים אותו, שלא תמיד יש לכוונו להטכסט, ובאיזהו מקומן מבוארת גם כן כוונה זו, אף כי בהסברה מנקודה שונה, שהדבור מגביל את השירה, זאת אומרת שהשיר גמיש יותר וכולל לפעמים הכי תכופות כמה פירושים שאין טכסט אחד יכול לכוללם.

(אגרות קודש ח"ה ע' קנז)

[בהמשך למכתב דלעיל:]

במה שכותב אודות עבוד נגינה חב"ד באופן שתשאר בשלימות הפנימי והתיכונה.

בקשתי את אנ"ש אשר יבואו בקישור עם כבודו בהנוגע להאמור והפרטים בזה, ויהי רצון אשר בסגנון חכמינו ז"ל, מני' ומנייהו יתקלס שם עילאה, וידוע גודל החשיבות אשר חסידות חב"ד מעריכה את עניני הנגונים, וכמובא גם כן מכמה מקומות בהמבוא לספר הנגונים אשר ישנו אצל כבודו.

(אגרות קודש ח"ה ע' שלה)

וכאשר בא ציווי השי"ת בידי משה רבנו שיש לנסוע ולהמשיך הלאה, הרי בוודאי צייתו מיד לרצון השי"ת והלכו משם בשמחה. אלא שמכל מקום נאמר שהי' זה "בעל כרחם" – נגד השכל והרגש שלהם שהיו מונחים בתכלית בליקוט ניצוצות הקדושה.

ומעתה יובן שלא התנגדו בני ישראל ח"ו אל ציווי השי"ת, ומה שנאמר "ויסע משם – בעל כרחם", בא לבטא את גודל התמסרותם לעבודת "ביזת הים", עד שהי' נחשב ציותם לציווי השי"ת להמשיך משם – לענין שנעשה "בעל כרחם" של כוחות נפשם והבנתם.

וכאשר עזבו בני ישראל את עבודת "ביזת הים" בעל כרחם ונסעו הלאה אל קבלת התורה, הבינו שנסתיימה עבודתם בליקוט ניצוצות הקדושה ממצרים, ועל כן ציוו השי"ת שלא ללקט עוד כסף וזהב כי באה עבודה זו אל תכליתה. ונמצא שאף שבא להם ציווי זה "בעל כרחם", מכל מקום הבינו שכבר אין עוד תועלת בליקוט הממון, וממילא המשיכו בשמחה וטוב לבב אל קבלת התורה בתשוקה גדולה.

"בעל כרחך" – ויחד עם זאת – "אתה חי"

יש ללמוד מזה הוראות בעבודת השי"ת, ומשתי פנים:

א. כאשר יהודי עסוק בעבודת הבורא ית"ש, איזו שתהי', עליו ליתן בזה כל כוחות נפשו בחיות גדולה, אמנם, מזמן לזמן בא ציווי השי"ת שעליו לעזוב את עבודתו שעוסק בה במרץ ובשמחה, ועליו להמשיך לעבודה אחרת המוטלת עליו עתה על פי תוה"ק. וכאשר בא ציווי כזה, הנה אף שמלכתחילה שינוי זה הוא "בעל כרחו" – נגד כוחות נפשו השקועים בחיות גדולה בעבודתו הקודמת, מכל מקום עליו ליתן דעתו שהוא ציווי השי"ת ולעבור מתוך חיות עצומה לאותה עבודה הנדרשת ממנו עתה.

והדברים אמורים גם אל יושבי אוהל וגם אל בעלי עסק:

על יושב אוהל לדעת שישנם זמנים שבהם עליו להפסיק מלימוד התורה, ולילך לקיים מצווה שהיא בבחינת "מצווה עוברת" ו"פיקוח נפש", ולהציל נפשות יקרות הנמצאות "בחורף", ולהאיר עליהם את אור התורה ומצוותי.

וגם בעל עסק העוסק עם עניני העולם כפי הוראות התורה, ומעלה אותם לקדושה, הרי יחד עם זאת צריך הוא לקבוע עתים לתורה, באופן שהלימוד הוא "קבוע" בנפש – שבזמני הלימוד מרגיש ומתנהג כ"יושב אהל" ש"תורתו אומנותו" ממש.

וכאשר מצווה תורה לעבור מן העבודה שהוא שקוע בה בכל כוחות נפשו, ולילך אל העבודה הנדרשת עתה, הרי אף שמלכתחילה זהו "בעל כרחך", מכל מקום הרי בידעו שזהו רצון השי"ת וציווי – נעשה הדבר בשמחה ובטוב לבב ובחיות גדולה, בבחינת "בעל כרחך" – ויחד עם זאת – "אתה חי".

ב. כשם שלא הסתפקו בני ישראל בניצוצות שהעלו עמהם ממצרים, והתמסרו בחיות

גדולה גם ל"ביזת הים", וגם שם גופא היו מלקטים והולכים בריבוי עצום, והי' צורך להסיעם בעל כרחם, כך צריכה להיות התמסרותו של יהודי לעבודת העלאתם של יהודים וקירובם אל התורה ומצוותי'.

והיינו, שאל יאמר אדם לעצמו, די לי באותם יהודים שקירבתים אל אור הקדושה, ומעתה יכול אני להתעסק בעבודת השי"ת הפנימית בתורה ותפילה, אלא מצווה והכרח גדול לקרב עוד יהודי ועוד יהודי שילמד תורה ויקיים מצוות. וכל כך צריך ליתן עצמו בעבודה זו, עד שכאשר צריך להניח לאותה עבודה למשך זמן ולעסוק בענין אחר – נעשה הדבר בעל כרחו! וכל זה מחמת החיות הגדולה וההתמסרות המוחלטת לקרב את בני ישראל אל אביהם שבשמים.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

שירה וזמרה חסידית

חשיבות השירה והנגינה בתורת חב"ד, זהירות ביחס לעיבוד ניגוני קודש – יש לשמור על פנימיות הניגון; מקהלת חסידים

אָז יִשִּׁיר (בשלח טו, א)

חשיבות השירה והזמרה בתורת חסידות חב"ד

נעם לי לקבל מכתבו, ולראות בו ההתענינות בשירת עם ישראל בכלל ובשירי חסידים וחבדי"ם בפרט, ומתאר המצב אשר בשנים האחרונות מתמעט חלק שירים אלו בתכנין[ות] הצבוריות של המקהלות השונות.

ומובן שצודק בתגובתו על זה שמצער הדבר. ובשני הכיוונים, שחסר בענין טוב, ואשר [את] מקומו לוקח ענין טפל, ולפעמים גם מזיק. והרי דוקא בתורת חסידות חב"ד ביחוד הדגישו חשיבות השירה והזמרה, וכמבואר בכמה מקומות, וחלק חשוב מלוקט במבוא לספר הנגונים הוצאת קה"ת, אשר בטח ישנו אצל כבודו.

זהירות מעיבוד המשבש ומזיק לניגונים, לשמור על פנימיות הניגון

על-פי האמור מובן גם כן, שבאופן פרינציפיוני, נראית במאד ההצעה לעבד מספר שירים חבדי"ם באופן שיוכלו להשתמש בהם במקהלות וכו' אבל על-פי הנעשה בשטחים אלו בתקופתנו המבולבלת, יש מקום לחשש גדול, אשר העבוד ישנה הצורה והתוכן, ואפשר עד כדי כך שיצא שכרו בהפסדו, והרי לצערנו באיזהו שטחים בעבוד כמה ענינים של תורתנו הקדושה וכמה ענינים של חלקה בשטח החסידות, הפך העבוד

פנינים

דרוש ואגדה

איך מתגברים על
הניסיונות "הקרובים"?

תפול עליהם אימתה ופחד

אימתה על הרחוקים ופחד על הקרובים
(פז, פז, רש"י)יש לבאר הסדר בכתוב – תחילה רחוקים
ואח"כ קרובים – בעבודת האדם לקונו:מלחמת ישראל עם האומות רומזת גם על
מלחמת היצר, שכאו"א מישראל צריך לכבוש
את ז' המדות הרעות שבו שיהיו תחת ממשלת
הקדושה.וכמו שבאומות יש שני סוגים, "קרובים"
ו"רחוקים", כן הוא גם אצל האדם. שישנם
ניסיונות ומדות רעות ש"רחוקים" הם מהאדם
ומצד טבעו מופרך אצלו להיכנע להם, אלא
שלפעמים יצרו מתגבר עליו, ואחרי שנשקע
ברביבי תאוות יכול להכשילו ר"ל גם בהם. וישנם
ניסיונות ומדות רעות ש"קרובה" יותר האפשרות
שאיש ישראל יכשל בהם. ועיקר המלחמה
ביצר היא להתגבר על ניסיונות ומדות רעות
ה"קרובים".וזהו מה שהכתוב אומר "תפול עליהם אימתה
ופחד", שהקב"ה מטיל אימה ופחד על היצה"ר,
שלא יוכל להתגבר ולשלוט ח"ו על איש ישראל,
כמאמר חז"ל (סוכה נב, ב. ועוד) "אלמלא הקב"ה
עוזרו אין יכול לו".ועפ"ז מובן מה שבתחילה נופלת אימה על
הרחוקים ואח"כ פחד על הקרובים, כי פעולת
העזר מלמעלה היא מן הקל אל הכבד, דתחילה
פועל עזר זה שהאדם לא יכנע לתאוות כאלו שהן
רחוקות ממנו, ואח"כ פועל עזר זה עוד יותר,
שמטיל הקב"ה פחד על היצר הרע, באופן שאין
לו כח להתגבר על האדם אפילו בתאוות כאלו
שקרובות הן לאדם להכשל בהן.

(עי' לקושי שיחות חל"ו עמ' 68 ואילך)

ביצד יכול יהודי לפעול
קריעת ים סוף בימינו?

ובני ישראל הלכו כיבשה בתוך הים

(יד, כט)

אמרו חז"ל (חולין קכו, א) "כל שיש כיבשה יש
בים", וזה שאין נראה כן הוא, מפני שהדברים
שבים מכוסים הם מעין האדם. ונמצא, שהים
רומז על דברים המכוסים והנעלמים, והיבשה על
דברים הגלויים לעין כל.ועפ"ז יש לפרש ענין קריעת ים סוף בעבודת
האדם, שענינו "הפך ים ליבשה" (תהלים סו, ו),
שגם הדברים שהם בבחי' "ים" ומכוסים ונעלמים
יבואו לידי גילוי וייהפכו לבחינת "יבשה".דהנה, נשמת כל איש מישראל דבוקה
ומיוחדת עם הקב"ה בכל זמן ועת. אלא שבזמן
התפילה, כאשר האדם מתעורר ברגשי אש
שלהבת לידבק בהשי"ת, הנה הקשר הזה גלוי
לעין כל ופעולתו ניכרת. משא"כ אחרי התפילה,
הנה הרגש הזה של דביקות לקונו מכוסה הוא
ואינו ניכר לכל.וזהו ענין קריעת ים סוף, שעל האדם לפעול
בעצמו שהתעוררות שבזמן התפילה תפעל גם
במשך כל היום, שרגש זה לא יהי' בבחי' "ים"
המכוסה ונעלם, כ"א גם אחרי התפילה יהי'
בבחי' "יבשה", שיהי' ניכר לכל הדביקות לקונו
וההתאחדות עם השי"ת.

(עי' לקושי שיחות חל"ו עמ' 1016)

ולא נבואה), דהרי לענין קדושתם ודינם
בכתיבתם שווים הם (דהרי מניחים נביאים
על גבי כתובים וכתובים על גבי נביאים –
(רמ"א יו"ד סו"ס רפב)). אלא שמגילת אסתר
שונה מנביאים משום שנאמר בה דין של
כתיבה ב"ספר".ונמצא לפ"ז, נוסף על היות המגילה
חלק מן הכתובים מאחר שנאמרה ברוח
הקודש, יש בה עוד דין מסויים של ספר,
שענינו הוא עצם קיום הדברים בכתב.
וזהו דיוק לשון הגמ' "בספר מה שכתוב
במגילה", ולא "בכתובים", להדגיש
דמגילת אסתר שונה ובהוספה על יתר
הכתובים בזה שנאמר בה דין כתיבה
בעצם, וממילא היא נעשית ספר נפרד
("מגילה"), ובזה נגמר הקיום של "הלא
כתבתי לך שלישים" (הזכרת מלחמת
עמלק בג' מקומות בתורה שונים ונפרדים
בגדרם בכתב): בתורה, ש(עיקר) ענינה
הוא עצם התיבות והאותיות ("כתוב");
בנביאים, ש(עיקר) ענינה הוא תוכן
הדברים ("זכרון"); ובמגילה, ש(עיקר)
ענינה הוא עצם מציאות הדברים "בספר".בגדר נתינתן בכתב, נתינתן בכתב, דתורה
ונביאים הם שני סוגי כתיבה נפרדים,
דספרי נביאים (וכתובים) נכתבו רק למען
יהיו הדברים נזכרים, והמכוון בהם הוא לא
עצם קיומם בכתב, אלא שהכתב הוא כעין
הכשר שעל ידו המה נקראים ונזכרים (עיי'
מגילה יד, א) נבואה שהוצרכה לדורות
נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה. ועיי'
רש"י חולין (קלו, א). משא"כ בה' חומשי
תורה המכוון הוא (גם) בעצם הכתיבה,
ונתינתם בכתב הוא ענין בפני עצמו, ולא
רק אמצעי לקריאתם וזכירתם.וזהו מה שמסיים בגמ' "בספר מה
שכתוב במגילה". ורצה לומר תאמר
בזה דין מיוחד שיכתבו הדברים ויתקיימו
בתורת ספר, והיינו דהמכוון הוא בעצם
הכתיבה בספר, ולא רק כדי שיהיו נקראים
ונזכרים כשאר נביאים וכתובים. דהנה
ע"פ משנת"ל מובן דהא דנתקיימה על
ידי מגילת אסתר הזכרת מעשה עמלק
ב"שלישים" (שפירושו כנ"ל שלשה
מקומות בתורה שחלוקים בדין כתיבתם),
אינה מחמת היותה חלק מכתובים השונים
מנביאים באופן התגלותם (ברוח הקודש

ומאחר שספר משנה תורה נכתב על ידי אופן וסוג אחר של נבואה מזה של ד' ספרים הראשונים להכי נחשב האמור בס' שמות ובס' משנה תורה כאמור בב' מקומות חלוקין בגדרן. והנאמר בנביאים הוא סוג אחר של תורה שאינו דומה לחמשה חומשי תורה שנתגלו על ידי משה רבנו בסוג אחר של נבואה לגמרי (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו). והרי יש כבר "שלישים", ואי אפשר להוסיף מגילת אסתר, דכיון שנאמר ברוח הקדש ולא בנבואה, א"כ אם היתה נכללת בתוך כתבי הקדש היתה שייכת לכתובים ולא לנביאים (עיין מורה נבוכים ח"ב פמ"ה ועוד), והרי זה סוג אחר (רביעי) של תורה, ו"כתבתי לך שלישים" . . ולא רבעים".

אבל לאחר שמצאו כתוב "כתוב זאת וגו'" נתברר להם שאינו תלוי באופן אמירת והתגלות הדברים (על ידי נבואה או רוח הקודש), כי אם בגדר הדברים ודינם לאחר שביאם בכתב. וזוהי אין שום חילוק בין ספר שמות למשנה תורה, דתרווייהו גדר וסוג אחד של תורה הם, וקדושתם בכתב אחת היא. וא"כ מ"ש "כאן" ובמשנה תורה נחשב כאחד.

וממשיך בגמרא "זכרון מה שכתוב בנביאים". ונראה דהכי פירושו דלאחר שנתברר דעיקר הקובע בהא ד"שלישים" ולא רבעים" אינו אופן התגלות הדברים בנבואה, כי אם דינם לאחר שבאו בכתב, א"כ עיקר החילוק בין תורה לנביאים לענין זה אינו מה שחומשי תורה נתגלו על ידי נבואת משה שהיא מסוג אחר של נבואה מזה של יתר נביאים, אלא הוא חילוק

ומבואר דשונה אופן התגלות הדברים במשנה תורה מד' ספרים הראשונים. ואף שבתוס' שם איתא "משה מעצמו אמרם - ברוח הקודש", והדברים מוכרחים שהרי האומר אפילו תיבה אחת משה אמרה מפי עצמו הרי זה **כופר בתורה** (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח. ועיין גם הל' תפלה פ"ג ה"ו), מ"מ על כרחך צריך לומר שיש חילוק בין משנה תורה לד' ספרים ראשונים שלכן חשיב משנה תורה כנאמר מפי עצמו.

ועיין ביאור הדברים בתפארת ישראל (למהר"ל) פרק מג ובעוד ספרים. והיוצא מדבריהם, דספרים הראשונים נתגלו ע"י השי"ת, אלא שהי' **באמצעותו** של משה, שהשי"ת שם את הדברים בפיו, ומשה הי' מעתיקן באופן שלא התערבה דעתו של משה במסירת הדברים, אלא הכל "מצד השי"ת אשר הוא נותן התורה". משא"כ בספר משנה תורה אף שגם הוא נאמר "מפי הגבורה" מ"מ התגלות הדברים היתה על ידי משה, דמשה הי' מדבר **מעצמו** את דברי ה' אשר השיג בדעתו על ידי נבואה - "כמו השליח המדבר כאשר צוה לו המשלח".

ועפ"ז יש לבאר הקס"ד והמסקנא דהחכמים בימי אסתר. דהם סברו שמה שכתוב "שלישים" אין הכוונה דצריך שיהא מוזכר שלש פעמים בתורה, כי אם דצריך להכתב בשלשה מקומות שונים בתורה שהם חלוקים ונפרדים בגדרן,

בזהר ח"ג (רסא, א): האי דאקרי משנה תורה משה מפי עצמו אמרן. וכן מוכח במהר"ל המובא לקמן בפנים. וכן בשו"ת ראב"ן סל"ד. ועוד.

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

כתבוני לדורות

מביא תמיהת האחרונים על המבואר בגמ' דמ"כתוב זאת" (שבפרשתנו) למדו חכמים לכתוב המגילה לדורות, ומדקדק עוד בל' הש"ס שם / מקדים ביאור החילוק בין ד' ספרים למשנה תורה המבואר להלן בסוגיין ע"פ דברי התוס' והמהר"ל אם התערבה בזה דעתו של משה להיות כשליח לדבר או לאו / עפ"ז מבאר ההוה אמינא והמסקנא לענין "כתבוני לדורות" אי הזכרת עמלק באלה הפקודים ובמשנה תורה אחת הן אי לאו / מוסיף ביאור בחילוק בין תורה לנביאים, ועפ"ז מתרץ ל' הש"ס לחדש גדר מיוחד במגילת אסתר שלא כשאר נביאים וכתובים - שיש לה דין ספר בפ"ע

גרסינן במגילה (ז, א): שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות, שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים (משלי כב, כ), שלישים ולא רבעים (פרש"י: בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק בספר ואלה שמות ובמשנה תורה ובספר שמואל, וזהו שאמר שלמה בדבר ששילשתו אי אתה רשאי לרבעו). עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה (פרשתנו יז, יד) כתוב זאת זכרון בספר, כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה (פרש"י: דכל מה שכתוב בתורה קורא כתב אחד), זכרון מה שכתוב בנביאים, בספר מה שכתוב במגילה.

גם צ"ב לשון הגמ' 'בספר, מה שכתוב במגילה', דלכאורה בהמשך להלשון "מה שכתוב בנביאים" הול"ל 'בספר, מה שכתוב בכתובים'.

ונראה לומר, דהנה בגמ' להלן (לא, ב) מבואר דד' ספרים הראשונים "משה מפי הגבורה אמרן" וספר דברים "משה מפי עצמו אמרן"¹.

(1) בגמ' איתא "קללות שבמשנה תורה", אבל

ותמיהו האחרונים, מה מצאו חכמים בקרא ד"כתוב זאת", שהרי גם בו נזכרת מלחמת עמלק רק שלש פעמים, ולא